

י. ש. פיש, במאכל ארץ יוון
 כ. ג. ג. פיש, כירק ע' - 507
 ק. ג. ג. פיש, ארץ ישראל

— באמת? — שואל הוא מסופק ומבויש.
 — באמת! — משיב בתוקף אביבית-הדין — באמת, אני
 אומר לך, הכול שלך. כל מה שבשמים שייך לך! בחר לך וקח
 מה שאתה רוצה. אין אתה לוקח אלא משלך!
 — באמת? — שואל בונצי עוד פעם, אך הפעם כבר בקול
 בוטח.
 — באמת! באמת! באמת! — עונים לו בחקיפות מכל
 הצדדים.
 — נו, אם כך — מחייך בונצי — רוצה אני באמת בכל יום
 בבוקר גלוסקה חמה עם חמאה טריה!
 ' הדיינים והמלאכים השפילו ראשיהם מבושים; הקטיגור
 פרץ בצחוק.

ה. עושה-נפלאות

באחת העיירות בוהלין נודמן פעם אחת, עושה-נפלאות.
 ואף-על-פי שבא שמה קרוב לחג-הפסח, בימים שכל אדם
 מישראל מלא דאגות כרמון, עשה ובואו על בני העיירה רושם
 גדול. אדם — חידה! לבוש קרעים, וצילינדר, אם גם ישן ומקומט,
 בראשת פני יהודי, צלם אלהים מרחף על חסמו — והוקח גלוחו
 ותעודת-מסע אין לו. ולא ראה איש שיטעם מאומה, לא כשר
 ולא טריפה, — אינו אוכל כלום!

שואלים: מאיין
 והוא עונה: מפארין.
 — לאן?
 — ללונדון!
 — דרך עיירה בוהלין?
 תעה תעה!
 כפי הנראה, הלך ברגל.
 ולא בא להתפלל במנין, ואפילו ב"שבת הגדולה"
 וכשרצים אחריו ומבקשים פתרונים, ומפצירים בו ומקיפים
 אותה, — הוא מתעלם לתפתיפתאום, כאילו בלעה אוהו האדמה
 — ומתגלה בעברו השני של השוק.
 בינתים שכר לו אולם גדול ורחב, להראות נפלאות בפני
 עם ועדה.

ונפלאות — עין לא ראתה. ממש חוץ לדרך הטבעו
 בולע הוא גחליאש כתפוחי-אדמה ומוציא מפיו רצועות
 של משי מכל המינים ומכל הצבעים, וארוכות כאורך הגלות.
 ומבתי-רגליו הוא זורק זוגות-זוגות של תרנגולי-הודו
 והתרנגולים — כעגלים! והם חיים ורצים על פני האדמה
 וקוראים: "הולדיר, הולדיר!" אחר כך הוא מניף רגל ומגרד
 מעל פעמיו אדומים — אדומים ממש, מלוא הקערה אדומים!
 מוחאים כף לאות-חן, והוא שורק, ומתחילות טסות באויר עוגות
 וחלות-לחם כצפרים עפות! אחר-כך הן מחוללות במעגל או
 רוקדות רקודי-לרועו ושורק הוא שנית, והכל נעלם, כהרף
 עין — ואין כל. אין עוגות, אין חלות, אין תרנגולים, אין
 רצועות — לא-כלום!
 מילא, הכל יודעים, שגם ה"סטרא-אחרא" יש לה כוח
 ויכולת... החרטומים במצרים היו מראים נפלאות גדולות מאלה
 — פשוט, מעשה-הכשפים אלא על מה מתפלאים על שהוא
 עצמו עני ואביון בן-אדם מגרד אדומים מעל כפות רגליו,
 ואין לו במה לשלם שכר דירה באכסניה; אדם אופה על-ידי
 שריקה עוגות וחלות לרוב, מוציא תרנגולים חיים מתוך בתי-
 רגליו, ופנים לו — רבונר-של-עולם, יפים מהם קוברים באדמה,
 ובעיניו דולק הרעב, רעב ממש.
 ומתפלאים ואומרים: קושיה חמישית ל"מה נשתנה"...

אבל קודם שנגיע ל"מה נשתנה", נעזוב את ה"עושה-
 נפלאות" ונשיח קצת בחיים-יונה ואשתו רבקה-בילה, השייכים
 גם-כן אל הענין.
 אותו חיים-יונה היה לפניו סוחר-יערות, וקנה פעם אצל
 אחד האדונים במקח השווה יער לכריתתה, ובאו האפרים, שהיתה
 להם דריסת-הרגל ביער, וערכו מחאה; ותיכף-ומיד באו הפקידים
 וסגרו את היער. ויצא חיים-יונה מן העסק, כמו שאומרים
 הבריות: קני, ונתמנה לבלבד ביער. אחר כך אבדה לו גם
 משרתו, וככה הוא יושב כמה וכמה חדשים בלי פרנסה. השם
 ישמרנו. חורף עבר עליו — על שונאי-ציון חורף כזה! ועתה

THE MAGICIAN

A magician once came to a town in Volhynia.
 Although he arrived in the hectic days before Passover, when a
 Jew has more worries than hairs on his head, the newcomer made
 a great impression. Indeed, he was a walking mystery: he was dressed
 in rags but wore a creased yet still serviceable top hat, and while
 God had given him a clearly Jewish nose, his face was as clean-
 shaven as a Christian's. He had no travel papers either, and was
 never observed to touch food, whether kosher or treyf. It was
 anyone's guess who he was. If you asked him where he was coming
 from, his answer was "Paris," and if you inquired where he was
 going, it was "London." What was he doing in Volhynia? "I lost my
 way." And from the looks of it, he had come on foot! Nor did he
 ever go to synagogue, not even on the Sabbath before the holiday.
 If a crowd gathered around him, he would suddenly vanish as if
 swallowed by the earth and reappear on the far side of the
 marketplace.

Meanwhile, he rented a hall and began to put on magic shows.
 And what magic! Before everyone's eyes he swallowed burning
 coals as though they were egg noodles and pulled colorful ribbons
 from his mouth: red ones, green ones, any color you wanted—and
 as long as the exile of the Jews! Once he even pulled sixteen pairs
 of turkeys from his boots. Turkeys? Each was as big as a bear! They
 were still running around the stage when he lifted his shoe and
 started scraping gold rubles from the sole, and the audience was still
 shouting "Bravo!" when he let out a whistle and fresh khallahs and
 rolls flew through the air as if on wings, danced in a circle on the
 floor, and stamped angrily on the ceiling. Another whistle, and it all

disappeared into thin air. Rolls, khallahs, turkeys, everything—gone!
 Of course, it was no secret that the devil and his helpers could do
 such tricks too. Didn't the Bible say that Pharaoh's sorcerers worked
 even greater wonders in Egypt? The real riddle was: why was such
 a talent such a pauper? The man scraped rubles off his shoes and
 couldn't afford to pay for his hotel room! He whistled up more rolls
 and khallahs than a baker could bake, pulled turkeys out of his
 boots, and had a face so pinched that a corpse's was better-looking!
 Hunger burned in his eyes like two bonfires. Instead of the Four
 Questions, the townspeople said, this year at the seder there would
 be five.

But before we get to the Four Questions, let's leave the magician
 and have a look at Chaim-Yona and his wife, Rivke-Beyle. Chaim-
 Yona was once a lumber merchant—that is, until he bought "at a
 good price" the rights to a forest in which the government quickly
 barred all lumbering, leaving him completely ruined. For a while he
 worked as a forestry clerk, but eventually he lost this job too, and in
 the months before the magician's arrival he had been unemployed.
 The worst enemies of the Jews shouldn't have to live through such
 a winter! And to make matters worse, after the winter came Passover.
 Every item in the house had already been pawned, from the chandelier
 on the ceiling to the last cushions on the couch. "You had better go
 to the Poor Fund," Rivke-Beyle told her husband, "and ask for some
 money for the holiday." But Chaim-Yona wouldn't hear of it: he had
 faith in God and was not about to stoop so low.

Rivke-Beyle searched the house again, ransacking every corner, and managed to find an old silver spoon that had disappeared years ago. It was nothing short of a miracle. She gave the spoon to Chaim-Yona, who went, found a buyer for it, and donated the pittance he received to the Poor Fund. The poor, he explained to his wife, needed money for Passover.

Meanwhile, time was not standing still. The holiday was just around the corner. Chaim-Yona had faith: God, he said, would provide. What could Rivke-Beyle do but bite her lips? A woman lets her husband have his way. But the days went by one after another, and at night, unable to sleep, she buried her face in the straw mattress to keep Chaim-Yona from hearing her sobs. There wasn't a sign of Passover in the house yet! And the days were worse than the nights, because at night she could cry and feel better, while by day she had to pinch her cheeks to put some color in them for the neighbors. Not that the neighbors were fooled: each time they stepped into her house, their pitying looks pierced her like nails. "When will you bake your matzas?" their stares said. "Where are the beets for your borscht?" Her closest friends told her:

"Look, what's with you, Rivke-Beyle? If you need anything, just ask. It's no problem."

But Chaim-Yona refused to accept "charity" and Rivke-Beyle couldn't disobey him. She had no choice but to invent all kinds of unlikely excuses, her face burning as she did. Seeing how things stood with her, the neighbors went to the rabbi. He had to do something! The rabbi, whose position was not to be envied, listened, sighed, thought a while, and said that Chaim-Yona was certainly a learned and pious Jew and that faith in God was faith in God.

In a word, it was already Passover eve and Rivke-Beyle didn't even have candles to light for the holiday!

That evening Chaim-Yona came home from the holiday prayer in the synagogue. In every house the windows were festively lit except in his own, which was like a mourner at a wedding, or like a blind man among those who can see. Still, his spirits did not flag. "If God wants us to have a Passover seder," he thought, "then a Passover seder we'll have!"

"Happy Passover!" he called out to his wife when he came home. "A happy holiday to you, Rivke-Beyle," he repeated.

"A happy holiday to you too," Rivke-Beyle's tearful voice answered from a dark corner.

Her eyes burned in the darkness like two coals. Chaim-Yona went over to her. "Rivke-Beyle," he said, "tonight is the celebration of the exodus from Egypt, don't you know that? We're not allowed to grieve! And what is there to grieve about? If the good Lord doesn't want us to have a seder here, we'll do His will and have it elsewhere. We'll go to somebody's house. No one will turn us away. All doors are open tonight—doesn't it say in the Passover Haggadah, 'Koyl dikhtin yeysey veyeykhtul'?" In plain language that means 'Let whoever is hungry come and eat.' Put on your shawl and we'll go knock on the first friendly door we come to."

Never one to argue with her husband, Rivke-Beyle swallowed the lump in her throat, put on her tattered shawl, and made ready to go. Just then, though, the door swung open and in stepped someone who said:

"Happy Passover!"

"A happy Passover to you!" the two answered, unable to make the visitor out in the dark.

"I'd like to be your seder guest," said the man.

"We're not having a seder," replied Chaim-Yona.

"Yes you are," said the visitor, "because I've brought it with me!"

"In the dark?" asked Rivke-Beyle, her voice breaking in spite of herself.

"What a thought!" replied their guest. "Let's have some light. Abracadabra!" At once two silver candlesticks with burning candles appeared in midair and lit the room. Now Chaim-Yona and Rivke-

ממשמש ובא חג הפסח, וכבר נתן בעבוס את כל כליה הבית, ממגורות התקרה עד הכר שלמראשותיו. ואומרת רבקה-בילה לבעלה: לך וקבל "מעות-חטים". וחיים-יונה עונה, שיש לו בטחון, שהשמייתברך לא יעזבנו, ושלא ישחיר את פניו לקבל מתנת בשר-ודם פונה רבקה-בילה כה וכה ומחפשת בכל פנות דירתה, והשם אינה לידה דבר מבי: מצאה כף-כסף ישנה, שהתגלגלה זה כמה שנים בין הסחבות; ממש נס מן השמים אירע! ונטל חיים-יונה את הכף, יוצא לשוק ומוכרה, והולך אל ראש-הקהל ומוטר את הפרוטות ל"מעות-חטים" בשביל עניים, כחוקו מדי שנה בשנה. לעניים — אומר חיים-יונה — יש דיר-קדימה! והדלות במקומה עומדת. החג הולך וקרב, רק כשני שבועות נשארו עד הפסח, ואין כל... וחיים-יונה עודו מתויק בבטחונו: השם ירחם, השם לא יעזבנו.

מילא, רבקה-בילה מחשהו, אשה כשרה עושה רצון בעלה. ועובר יום אחר יום. רבקה-בילה אינה ישנה בלילות, טומנת פניה בשק-החבן ובוכיה בחשאי, כדי שלא ישמע חיים-יונה; ולחג הפסח אין משהו, אין כל-שהוא. והימים רעים מן הלילות.

בלילה אדם בוכה ורנח לו. ביום צובטים את הלחי, למען יעמוד המראה. השכנות תרות אחריה, מתפלאות, מביטות לתוך עיניה, דוקרות אותה במבט-ירחמים... ויש מהן שואלות: מתי, רבקה-בילה-שי, תאפי מצותו מתי תקני שומן? מתי תכיני סלקו וכדומה. והמקורבות ביותר:

— אוי ואבוי לנו, רבקה-בילה! מה את עושהו חסרה את דבר-מה, הגידי, נשאל לך... אין בוששה, גלגל חזור... אבל חיים-יונה אינו רוצה במתנת בשר-ודם. ורבקה-בילה לא תעשה כנגד רצונו... ומבקשת היא תירוצים, והיא תועה ומתעה, ופניה — להביס...

וראות השכנות, שאין הדבר כתקונו, ומספרות לבעליהן, ורצים האנשים אל המרא-דאתרא: היתכן? הרב שומע, מתאמת, מניע ראש פעם לימין ופעם לשמאל, נמלך הרבה בדעתו, וסוף כל סוף הוא עונה, שחיים-יונה הוא בן-תורה וירא-שמים, ואם יש לו בטחון, יש לו... כולו כל הקצין, נשארה רבקה-בילה גם בלי נרות!

אתא ליל התקדש החג, חיים-יונה יוצא מבית-המדרש ושב לביתו. כל החלונות מזהירים בשמחת יום-טוב, ואך דירתו אפלה. עומד ביתו כאבל בין המתחננים, כסומא בין הפקחים. אבל חיים-יונה — לא נפל רוחו: כשירצה השם-יתברך, עוד יעשה פסחו ובא חיים-יונה הביתה, וקרא בשמחה: "חג טוב" — אין עונה. והוא מטעים שנית ומפרשי: "חג טוב לך, רבקה-בילה" ומקין זוית חשכה עונה לו רבקה-בילה בקול ספוג דמעות: "חג טוב, שנה טובה" — ועיניה נוצצות מתוך האפלה כגחלים לוחשות. והוא קרב אליה, וגחן, ולחש לה בחבה: רבקה-בילה — יום-טוב היום, יציאת מצרים — חירות... מבינה את, אשהו אכור להצטער בשום אופן ועל מה את מצטערת? אם השם-יתברך לא רצה, שיהיה לנו "סדר" שלנו — נקבל באהבה; נלך ונסב אצל אחרים; הדלתות פתוחות; יהודים יושבים מסביבם וקוראים בקול רם: כל דכפין ייתי ויכול... ופירוש המלים: כל מי שהוא רעב — יבוא ויאכל, וישבע... קומי איפוא, יונת-י תמתי, שימי את מטפתך על ראשך ונלך, ונדפוק בחלון של שכן קרוב...

ורבקה-בילה, העושה תמיד רצון בעלה, מתאפקת בכל מאמציה-כוחה לבל תפרוץ בבכי; מוצאה ושמה בידים רועדות את מטפתה הקרועה על ראשה... רוצים הם ללכת — והנה באותו רגע נפתחה הדלת מבחוץ, ואיש בא, עמד על המפתח וקרא:

— חג טוב!

והזוג עונה, "חג טוב", אבל אינם רואים כלום בחושך. ובא אותו האיש החדר.

— רצוני — הוא אומר — ליסב עמכם!

וחיים-יונה עונה:

— אין לנו "סדר"... השם-יתברך לא רצה...

והלז מפסיק:

— הבלים, ה"סדר" אתי!

— ונשב באפלה — לא עצרה האשה ברוחה ונתאנחה.

— לאו דוקא — ענה הבא — יהיה אורי!

Beyle could see the magician, whom they stared at too wide-eyed with amazement and fright to utter a word. Open-mouthed, each hung onto the other's hand and stood there. Meanwhile, the magician turned to the table that was standing abashed in a corner. "Héy, old man, cover yourself and come here!" he ordered it. No sooner had he spoken than a snow-white tablecloth fell on it from the ceiling and the table began moving toward the middle of the room until it stood beneath the candlesticks, which lowered themselves onto it. "Now," said the magician, "let's have something to sit on!" Three chairs left the other three corners of the room and assembled around three sides of the table. "Make yourselves wider!" said the magician, and they turned themselves into armchairs. "Softer!" he said, and in no time they were upholstered in red velvet with white cushions. Now everyone could sit in comfort!

The magician spoke again and right away a platter of matzas and everything needed for the seder appeared on the table beside three cups and a bottle of red wine, followed by a host of dishes fit for a king, and Passover Haggadahs trimmed in gold.

"How about some water to wash our hands with?" the magician asked. "I may as well conjure that up too!"

It was only then that the couple roused themselves. "Do you think we're allowed to touch all this?" whispered Rivke-Beyle into Chaim-Yona's ear. And when Chaim-Yona didn't know what to answer, she said, "Go, husband, ask the rabbi!"

"It's you who should ask the rabbi," said Chaim-Yona, "because I can't leave you here alone with the magician."

"No, it's you," said Rivke-Beyle. "If the rabbi hears such a story from a foolish old woman like me, he'll think I've gone out of my mind." In the end they both went, leaving the magician in the house with the seder.

The rabbi heard them out and said: "If it's black magic, nothing on the table is real, because magic is only illusion. Go home and see. If the matza can be broken, the wine can be poured, and the cushions are solid, you can consider it all a gift from Heaven that you're allowed to enjoy."

Their hearts in their throats, they went back home. The magician was gone. The table, though, was just as they had left it. They fingered the cushions, poured the wine, and broke the matza—and only then, realizing that their guest had been the Prophet Elijah, did they sit down to have a merry seder.

1904 (translated by Hillel Halkin)

THE I. L. PERETZ READER

והתייצב באמצע החדר וקרא:

— הוקוס־פוקוס — כנראה, בלשון החרטומים, — ובחלל החדר נראו שתי מנורות־כסף עם נרות דולקים. ורואה הזוג לאור הנרות את הבא, והוא הוא ה„עושה־נפלאות“... ומשתאים הם ומשתוממים, ואינם יכולים להוציא אף הגה מן הגרון... ואחזה רבקה־בילה בידי בעלה, וכה היו עומדים שניהם ועיניהם פקוחות ומיותהם פעורים... וה„עושה־נפלאות“ פונה בינתיים אל השולחן, שעמד כמבויש בפנה, וקרא:

— התכסה־נא, בחור'ל יפה, ובוא ועמוד בתוך!

והתיכף־ומיד יורדת מן התקרה מפה לבנה כשלג ומכסה את השולחן, והשולחן המכוסה זו ממקומו והלך ועמד באמצע החדר, תחת המנורות התלויות ועומדות באויר; וכעמוד השולחן, ירדו המנורות והתייצבנה בקצהו.

— אבל — אומר ה„עושה־נפלאות“ — עוד אנו חסרים כרים להסבה — ויקרוץ עין אל שלושה כסאות שעמדו בשלוש פנות החדר, ונעו הכסאות והלכו וקרבו והתייצבו לשלושת קצותיו. ויצו עליהם שיתרחבו, והתרחבו והיו למטות. „התרפדו“, ויורדים מן התקרה כרים לבנים כשלג ונופלים ומשתרעים על פני המטות — להסבה.

ועוד הפעם: הוקוס־פוקוס! — ותרד ותעמוד על השולחן ה„קערה“ עם ה„מינים“, אחר כך — מצות, בקבוקי־יין וכוסות, הכל כאשר לכל, ואפילו „הגדות“ מכורכות נייר עם קצות־זהב! — ומים לרחצה ישו — שאל ה„עושה־נפלאות“ — גם מים אני יכול להביא!

ורק אז נעור הזוג המשתומם, ורבקה־בילה לוחשת באזנו של חיים־יונה:

— מותר?

וכשחיים־יונה מפקפק ואינו עונה, יועצת רבקה־בילה, שילך אל הרב וישאל את פיו.

חיים־יונה אומר, שהוא מתיירא לעזוב אותה לבדה עם ה„עושה־נפלאות“, והוא רוצה שהיא תלך אל הרב והיא אומרת, שהרב, בספר לו אשה פתיה, לא יאמין למשמע אזניהו; יאמר, שיצאה האשה מדעתה מחמת צרות...

ובאין עצה ותחבולה אחרת, עוזבים שניהם בלאט את ה„עושה־נפלאות“ עם ה„סדר“ שהכין בבית, ורצים אל הרב. והרב שומע, משתאה, נמלך בדעתו, מניע ראשו לכאן ולכאן, וסוף כל סוף הוא אומר:

— קיימא לך, שמעשה־כשפים הוא אחיות־עינים, שאין בו ממש... על־כן, זאת עשוי: שובו הביתהו ואם המצה תהיה נשברת ביד, היין יהי נשפך אל הכוסות, והכרים יהיו ממוששים — אין זה מעשה־כשפים, אלא נס מן השמים, ומותר ליהנות....

כך אמר הרב. ושב הזוג בלבבות דופקים הביתה. ה„עושה־נפלאות“ נעלם ואיננו, ה„סדר“ עומד על מקומו; אווזים בכריכ — יש בהם ממש, היין נשפך אל הכוסות, המצות נשברות ביד, — והבינו שבדמות ה„עושה־נפלאות“ נגלה להם התשבי, ושמוזו בחגם יחד עם כל ישראל.

כל כתיב י. ל. פ. ר. נ. י. א. א. כ. ה. ד. א.
ו. ז. - 6